నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వుత్తోదయం

౧. సఞ్ఞాపరిభాసానిద్దేస-పఠమపరిచ్ఛేద

రతనత్తయప్పణామ

౧. నమ’త్థు జన సన్తాన, తమ సన్తాన భేదినో;
ధమ్ము’జ్జలన్త రుచినో, మునిన్దో’దాత రోచినో.

నిమిత్త

౨. పిఙ్గలా’చరియాదీహి, ఛన్దం య ముదితం పురా;
సుద్ధమాగధికానం తం, న సాధేతి యథిచ్ఛితం [య’దిచ్ఛితం యతి’చ్ఛితం (క॰)].

గన్థపరిమాణ

౩. తతో మాగధభాసాయ, మత్తా,వణ్ణ,విభేదనం;
లక్ఖ్య లక్ఖణ సంయుత్తం, పసన్న’త్థ,పద,క్కమం.

అభిధానాది

౪. ఇదం **వుత్తోదయం** నామ, లోకియ’చ్ఛన్దనిస్సితం;
ఆరభిస్స’మహం దాని, తేసం సుఖవిబుద్ధియా.

గణసఙ్కేతసఞ్ఞా

౫. సబ్బగ్లా మ్నా,’దిగలహూ, **భ్యా**’,మజ్ఝ’న్త గరూ **జసా;**
మజ్ఝ’న్తలా **ర,తే**’తే’ట్ఠ, గణా గో గరు,లో లహు.

గణనియమ

౬. భ,జ,సా సబ్బగ,లహూ, పఞ్చి’మే సణ్ఠితా గణా;
అరియాదిమ్హి విఞ్ఞేయ్యా, గణో ఇధ చతు’క్కలో.

గరు,లహుసరూప

౭. సంయోగా'ది చ, దీఘో చ, నిగ్గహీతపరో చ, యో;
గరు, వఙ్కో, పాదన్తో,వా, రస్సో'ఞ్ఞో మత్తికో **లు**'జు.

౮. పరే పాదాదిసంయోగే, యో పుబ్బో గరుక'క్ఖరో;
లహు స క్వచి విఞ్ఞేయ్యో, తదుదాహరణం యథా.

౯. దస్సనరసా'నుభావనే, నిబద్ధగేధా జినస్స'యం జనతా;
విమ్హయజననీ సఞ్ఞత, క్రియా ను కం నా'నురఞ్జయతి.

౧౦. విఞ్ఞేయ్యా లోకతో సఞ్ఞా, **సముద్దో,సు,రసాదినం;**
పాదో'ఞేయ్యో చతుత్థం'సో, పదచ్ఛేదో **యతీ** భవే.

౧౧. **సమ,మద్ధసమం,** వుత్తం, **విసమం** చా'పరం తిధా;
సమా లక్ఖణతో పాదా, చత్తారో యస్స తం **సమం.**

౧౨. యస్స'న్తిమేన దుతియో, తతియేనా'దిమో సమో;
త'**దద్ధసమ, మఞ్ఞం** తు, భిన్న లక్ఖణ పాదికం.

౧౩. పాద'మేకక్ఖరా'రబ్భ, యావ ఛబ్బీసత'క్ఖరా;
భవే పాదేహి తం ఛన్దం, నానానామో'దితం తతో.

౧౪. **దణ్డకా** చణ్డవుట్యా'ది, పాదేహి ఛహి, తీహి తు;
'గాథా'తి చ పరత్థే'వం, ఛన్దో సఞ్ఞా పకాసితా.

౧౫. అనన్తరో'దితం చ'ఞ్ఞ, మేతం సామఞ్ఞ నామతో;
'గాథా'ఇచ్చేవ నిద్దిట్ఠం, మునిన్దవచనే పన.

౧౬. విసేసనామతో కిఞ్చి, గహేత్వా సబ్బధో'చితం;
దస్సయిస్సామ'హం తే'త్థ, నామానా'వి భవిస్సరే.

ఇతి వుత్తోదయే ఛన్దసి సఞ్ఞాపరిభాసా నిద్దేసో నామ

పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. మత్తావుత్తినిద్దేస-దుతియపరిచ్ఛేద

గణనియమ

౧౭. ఛట్ఠో’ఖిలలహు,జో వా,

గయుతా’ణ్ణో,ఛ’గ్గణా,న జో విసమే,;

అరియాయ’న్తడ్ఢే లో, ఛట్ఠో,’న్తే గో,గణా ఛ’ణ్ణో.

యతినియమ

౧౮. పఠమడ్ఢే ఛట్ఠో చే,

సబ్బలహే,’త్థా’దిలహుని భవతియతి;

తప్పరకో,న్తేపి, సచే, చరిమేపి, భవతి చతుత్థో’న్తే.

౧౯. **అరియాసామఞ్ఞం** చే, పుబ్బో’దిత లక్ఖణం భవే యస్సా.

౨౦. ఆదిమ’మథ పాదయుగం, యస్సా త్యం’సేహి సా **పథ్యా.**

౨౧. యత్థ గణత్తయ ముల్లఙ్ఘి,

యో’భయత్థా’దిమో భవే **విపులా.**

౨౨. గరుమజ్ఝగో జకారో, చతుత్థకో దుతియకో **చపలా.**

౨౩. చపలా’గతా’ఖిలం చే, దలా’దిమం లక్ఖణం భజతి యస్సా;

పథ్యాలక్ఖణ’మఞ్ఞం, **ముఖచపలా** నామ సా భవతి.

౨౪. పథ్యాయ లక్ఖణం చే, పఠమడ్ఢే లక్ఖణం తు చపలాయ;

దుతియే దలే’థ యస్సా, పకిత్తితా సా **జఘనచపలా.**

అరియాజాతియో.

౨౫. సబ్బంపఠమదలే యది, లక్ఖణ’మరియాయ వుత్త’ముభయేసు;

యస్సా దలేసు యుత్తం,

వుత్తా సా **గీతి** వుత్త యతి లలితా.

౨౬. అరియాయం దుతియ’డ్ఢే, గదితా’ఖిలలక్ఖణం యం తం;

భవతి దలేసు’భయేసుపి,

యది యస్సా సా'య **ముపగీతి.**

౨౭. అరియాయ'డ్ఢద్వితయం, పుబ్బోదిత లక్ఖణో'పేతం;
విపరియయేనా'భిహితం,
యస్సా సమ్భవతి చే'హ నో'**గ్గీతి.**

౨౮. అరియాపుబ్బ'డ్ఢం యది, గరునే'కేనా'ధికేన నిధనే యుత్తం;
యది పుబ్బ'డ్ఢసమానం, దల మితరం చోదితా'య'**మరియాగీతి.**

గీతిజాతియో.

౨౯. విసమే ఛ సియుం కలా ముఖే,
సమే త్వ'ట్ఠ, ర,ల,గా, తతో'పరి;
వేతాలీయం త ముచ్చతే, లహు ఛక్కం న నిరన్తరం సమే.

౩౦. వేతాలీయోపమం ముఖే తం,
ఓపచ్ఛన్దసకం ర,యా య'దన్తే.

౩౧. **ఆపాతలికా** కథితా'యం, భగగా'న్తే యది పుబ్బమివ'ఞ్ఞం.

౩౨. యదా'దితో **దక్ఖిణన్తికా,**
రితే'త్థ పాదేస్వా'ఖిలేసు జో.

౩౩. '**ఉదిచ్చవుత్తీ**'తి వుచ్చతే,
జో చా'దో విసమేసు సణ్ఠితో.

౩౪. పుబ్బత్థ, సమేసు చే గ, జా, '**పచ్చవుత్తి**' రుదితా'తి సణ్ఠితా.

౩౫. సమాసమా'త్రా'దినం సమా,
సంయుతా భవతి తం **పవత్తకం.**

౩౬. అస్స సా సమ కతా' **పరన్తికా.**

౩౭. తద'ఞ్ఞజా **చారుహాసినీ.**

వేతాలీయజాతియో.

౩౮. ద్విక విహత వసు లహు **అచలధితి** రి'హ.

౩౯. **మత్తాసమకం** నవమో ల్గ’న్తే.

౪౦. జో న్లా’ ధవా’ణ్ణవా **విసిలోకో.**

౪౧. తద్వయతో **వానవాసికా’**ఖ్యా.

౪౨. పఞ్చ,ట్ఠ,నవసు యది లో **చిత్రా.**

౪౩. గ,ల్యా’ట్ఠహి చే’సా వు’**పచిత్రా.**

౪౪. య’మతీత లక్ఖణ విసేస యుతం, (చిత్రా)
మత్తా సమా’ది పాదా’భిహితం; (విసిలోక)
అనియత వుత్త పరిమాణ సహితం, (వానవాసికా)
పథితం జనేసు **పాదాకులకం.** (విసిలోక)

మత్తాసమక జాతియో.

౪౫. వినా వణ్ణేహి మత్తా గా, వినా వణ్ణా గరూహి తు;
వినా లహూహి గరవో, దలే పథ్యాదినో మతా.

ఇతి వుత్తోదయే ఛన్దసి మత్తావుత్తినిద్దేసో నామ

దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. సమవుత్తినిద్దేస-తతియపరిచ్ఛేద

౪౬. త్యా’ చే **తనుమజ్ఝా.**

గాయత్తీ.

౪౭. **కుమార లలితా** జ్స్గా.

ఉణ్హికా.

౪౮. **చిత్రపదా** యది భా గా.

౪౯. మో మో గో గో **విజ్జుమ్మాలా.**

౫౦. భా త, ల, గా **మాణవకం.**

౫౧. గ్లా **సమానికా** ర,జా చ.

౫౨. **పమాణికా** జ, రా ల, గా.

అనుట్ఠుభా.

౫౩. రా న,సా యది **హలముఖీ.**

౫౪. **భుజగ సుసు సటా** నా మో.

బ్రహతీ.

౫౫. మ్సాజ్గా **సుద్ధవిరాజితం** మతం.

౫౬. మ్నా యో గో యది **పణవో** ఖ్యాతో.

౫౭. మ్భా స,గయుత్తా **రుమ్మవతీ** సా.

౫౮. ఞేయ్యా **మత్తా** మ, భ, స, గయుత్తా.

౫౯. **చమ్పకమాలా** చే భ, మ, సా గో [ఇదం నామన్తరఞాపనత్థమేవ పున వుత్తం (టీ.)].

౬౦. న, ర, జ, గేహి సా **మనోరమా.**

౬౧. **ఉబ్భాసకం** తం చే తో మ, రా ల్చ.

౬౨. తో జా గరునా'య'**ముపట్ఠితా.**

పన్తి.

౬౩. **ఇన్దా**దికా తా **వజిరా** జ, గా గో.

౬౪. **ఉపాది**కా సా'వ జ,తా జ,గా గో.

౬౫. అనన్తరో'దీరిత లక్ఖణా చే, (ఉపేన్దవజిర)
పాదా విమిస్సా **ఉపజాతియో** తా; (ఇన్దవజిర)
ఏవం కిల'ఞ్ఞాసుపి మిస్సితాసు, (ఇన్దవజిర)
వదన్తి జాతిస్విద' మేవ నామం. (ఉపేన్దవజిర)

౬౬. న, జ, జ, ల, గా గదితా **సుముఖీ.**

౬౭. **దోధక** మిచ్ఛతి చే భ,భ,భా గా.

౬౮. వేద,స్సేహి,ద్ధా త్గగా,**సాలినీ** సా.

౬౯. **వాతోమ్మి** సా, యతి సా మ్భా త, గా గో.

౭౦. భా త, న, గా గో'సు, రస **సిరీ** సా.

౭౧. రో న, రా ఇహ **రథోద్ధతా** ల, గా.

౭౨. **స్వాగతే**'తి ర, న, భా గరుకా ద్వే.

౭౩. న,న,ర,లహు,గరూహి **భద్దికా.**

తిట్ఠుభా.

౭౪. వదన్తి **వంసట్ఠమి**'దం జ, తా జ, రా.

౭౫. సా **ఇన్దవంసా** ఖలు యత్థ తా జ,రా.

౭౬. ఇధ **తోటక** మమ్బుధి,సేహి మితం.

౭౭. **దుతవిలమ్బిత** మాహ న, భా భ,రా.

౭౮. వసు యుగ విరతీ నా,మ్యా' **పుటో**'యం.

౭౯. న, య, సహితా న్యా' **కుసుమవిచిత్తా.**

౮౦. భుజఙ్గ'ప్ప్రయాతం భవే వేద, యేహి.

౮౧. న, భ, జ, రేహి భవతి'**ప్ప్రియంవదా.**

౮౨. వుత్తా సుధీహి **లలితా** త, భా జ, రా.

౮౩. పమితక్ఖరా స, జ, స,సేహు'దితా.

౮౪. న,న,భ,ర,సహితా'భిహితు'**జ్జలా.**

౮౫. పఞ్చ'స్స'చ్ఛిన్నా, **వేస్సదేవీ** మ,మా యా.

౮౬. భవతి హి **తామరసం** న, జ, జా యో.

౮౭. '**కమలా**'తి ఞేయ్యా స,య,సేహి యో చే.

జగతీ.

౮౮. మ్నా జ్రా గో, తిదసయతి'**ప్పహస్సిణీ** సా.

౮౯. చతు,గ్గహే,హి'హ **రుచిరా,** జ,భా స్జ,గా.

అతిజగతీ.

౯౦. న,న,ర,స,లహు,గా,సరేహి'**పరాజితా.**

౯౧. న,న,భ,న,ల,గి'తి,**ప్పహరణకలికా.**

౯౨. వుత్తా **వసన్తతిలకా** త,భ,జా జ,గా గో.

సక్కరీ.

౯౩. ద్విహత హయ లహు ర'థ గి'తి **ససికలా.**

౯౪. వసు,హయ,యతి రి'హ,**మణిగుణనికరో.**

౯౫. న,న,మ,య,య,యుతా'యం,**మాలినీ** భోగి'సీహి.

౯౬. భవతి న,జా,భ,జా రసహితా **పభద్దకం.**

అతిసక్కరీ.

౯౭. న,జ,భ,జ,రా సదా భవతి **వాణినీ** గ, యుత్తా.

అట్ఠి.

౯౮. య, మా నో సో భల్గా, రస, హరవిరామా **సిఖరణీ.**

౯౯. రస, యుగి, సితో, నో సో మ్రా స్లా, గ్య'దా **హరిణీ** తదా.

౧౦౦. **మన్దక్కన్తా,** మ,భ,న,త,త,గా, గో యుగు,త్వ,స్సకేహి.

అచ్చట్ఠి.

౧౦౧. మో తో నో యో యా, **కుసుమితలతా, వేల్లితా'** క్ఖు,త్వి,సీహి.

ధుతి.

౧౦౨. రసు,త్వ,స్సిహి య్మా, న,స,ర,ర,గరూ, **మేఘవిప్ఫుజ్జితా** సా.

౧౦౩. అక్కస్సేహి యతి మ్స,జాస,త,త,గా, **సద్దూలవిక్కీళితం.**

అతిధుతి.

౧౦౪. **వుత్త** మీదిసం తు నామతో ర,జా ర,జా ర,జా గరూ,లహూ చ.

కతి.

౧౦౫. మ్రా భ్నా యో యో'త్ర యేన,త్తి,ముని, యతియుతా, **సన్ధరా** కిత్తితా'యం.

పకతి.

౧౦౬. ఓ న,ర,నా ర,నా చ భ గరూ దస,క్క,విరమ్హి **భద్దక**'మిదం.

ఆకతి.

ఇతి వుత్తోదయే ఛన్దసి సమవుత్తినిద్దేసో నామ

తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. అడ్ఢసమవుత్తినిద్దేస-చతుత్థపరిచ్ఛేద

౧౦౭. విసమే యది సా స,ల,గా సమే,

భ,త్తయతో గరుకా వు'**పచిత్తం.**

౧౦౮.భ,త్తయతో యది గా **దుతమజ్ఝా;**

యది పునరే'వ భవన్తి న, జా **జ్యా.**

౧౦౯.యది స,త్తితయం గరుయుత్తం,

వేగవతీ యది భ,త్తితయా గా.

౧౧౦.తో జో విసమే రతో గరూ చే;

స్మా జ్గా **భద్దవిరాజ** మేత్థ గో చే.

౧౧౧.విసమే స, జా స,గరు,యుత్తా;

కేతుమతీ సమే భ,ర,న,గా గో.

౧౧౨.**ఆఖ్యానకీ** తా విసమే జ, గా గో; (ఇన్దవజిర)

జ,తా జ,గా గో తు సమే'థ పాదే. (ఉపేన్దవజిర)

౧౧౩. జ,తా జ,గా గో విసమే సమే తు; (ఉపేన్దవజిర)

తా జో గ,గా చే **విపరీతపుబ్బా.** (ఇన్దవజిర)

౧౧౪.స,స,తో స,ల,గా విసమే సమే;

న,భ,భ,రా భవతే **హరిణప్లుతా.**

౧౧౫.యది న,న,ర,ల,గా న,జా జ,రా,

యది చ తదా'**పరవత్త** మిచ్ఛతి.

౧౧౬.విసమ ముపగతా న,నా ర,యా చే;

న,జ,జ,ర,గా సమకే చ **పుప్ఫితగ్గా.**

ద్వయం మిదం **వేతాలీయ**'ప్పభేదో.

౧౧౭. సా **యవాదికా మతీ** ర,జా ర,జా త్వ,

సమే సమే జ,రా జ,రా గరూ భవేయ్యుం.

ఇతి వృత్తోదయే ఛన్దసి అర్ద్ధసమవృత్తినిర్దేసో నామ

చతుర్థో పరిచ్ఛేదో.

౫. విసమవుత్తినిద్దేస-పఞ్చమపరిచ్ఛేద

౧౧౮. న’ట్ఠక్ఖరేసు పాదేసు, స్నా’దిమ్హా యో’ణ్ణవా **వత్తం.**

౧౧౯. సమేసు సిన్ధుతో జేన, **పథ్యావత్తం** పకిత్తితం.

౧౨౦. ఓజేసు జేన సిన్ధుతో, త’మేవ **వీపరీతా’ది.**

౧౨౧. న,కారో చే జలధితో, **చపలావత్త**’మిచ్చే’తం.

౧౨౨. సమే లో సత్తమో యస్సా, **విపులా** పిఙ్గలస్స సా.

౧౨౩. **సేతవ**స్సా’ఖిలేసుపి.

౧౨౪. భేన’ణ్ణవా **భ’బ్బిపులా.**

౧౨౫. ఏవ’**మఞ్ఞా రో** చతుత్థా.

౧౨౬. నో’ణ్ణవా చే **నవిపులా.**

౧౨౭. తో’ణ్ణవా తథా’**ఞ్ఞా** సియా.

వత్త’ప్పభేదో.

౧౨౮ నదిస్సతే’త్థ యం ఛన్దం, పయోగే దిస్సతే యది;
విసమ’క్ఖరపాదం తం, **గాథా** సామఞ్ఞనామతో.

ఇతి వుత్తోదయే ఛన్దసి విసమవుత్తి నిద్దేసో నామ

పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

౬. ఛప్పచ్చయవిభాగ-ఛట్ఠపరిచ్ఛేద

పత్థారనయ

౧౨౯.పత్థారే సబ్బగే పాదే, పుబ్బగా'ధో ల్వ'రే సమా;
పుబ్బే గరు తే చ మిమే, కత్తబ్బా యావ సబ్బలా.

నట్ఠనయ

౧౩౦. నట్ఠస్స యో భవేయ్య'జ్కో, తస్మిం లో'ద్ధికతే సమే;
విసమే త్వే'కసహితే, భవేయ్య'ద్ధికతే గరు.

ఉద్దిట్ఠనయ

౧౩౧. ఏకా'దినుక్కమేన'జ్కే, పుబ్బాధో ద్విగుణే లిఖే;
మిస్సకేహి లహుట్ఠేహి, సే'కేహు'ద్దిట్ఠకం భవే.

సబ్బగలక్రియనయ

౧౩౨.వుత్త'క్ఖర సమా సఙ్ఖ్యా, లిక్ఖ్య సేకో'పరూ'పరి;
ఏకేకహీన మేకాది, ను'ట్ఠానే సబ్బగాదికం.

వుత్తసఙ్ఖ్యానయ

౧౩౩. గరుక్రియా'జ్క సన్దోహే, భవే సఙ్ఖ్యా విమిస్సితే;
ఉద్దిట్ఠ'జ్క సమాహారో, సే'కో వే'మం సమా'నయే.

వుత్తఅద్ధానయ

౧౩౪.సఙ్ఖ్యేవ ద్విగుణే'కూనా, విత్థారా'యామసమ్భవా;
వుత్తస్స'ద్ధ'న్తరానఞ్చ, గరులానఞ్చ అఙ్గలం.

ఇతి వుత్తోదయే ఛన్దసి ఛప్పచ్చయవిభాగో నామ

ఛట్ఠో పరిచ్ఛేదో.

నిగమన

౧౩౫.సీల'న్తరా'యతన వాసిక **సీల**'త్థేర,

పాదో గరు గ్గుణగరు జ్జయతం మమే'సో;

యస్స ప్పభావ'మవలమ్బ మయే'దిసోపి,

సమ్పాదితో'భిమత సిద్ధికరో పరత్థో.

౧౩౬. పరత్థ సమ్పాదనతో, పుఞ్ఞేనా'ధిగతేన'హం;

పరత్థ సమ్పాదనకో, భవేయ్యం జాతి జాతియం.

౧౩౭. అవలోకిత మత్తేన, యథా ఛప్పచ్చయా మయా;

సాధితా సాధయన్తే'వ, మిచ్ఛితత్థమ్పి పాణినోతి.

ఇతి సఙ్ఘరక్ఖితమహాసామిత్థేరేన విరచితం

వుత్తోదయప్పకరణం పరినిట్ఠితం.